

3

UNA PESETA

ARLEQUÍ VIVIDOR

ADRIÀ GUAL

ARLEQUÍ VIVIDOR

FARSA DE FIRA

BARCELONA
A. ARTÍS, IMPRESSOR : CARRER D'EN BALMES, 54
1912

LA COMMEDIA DELL'ARTE[1]

. . . .

La grossera expressió de la farsa, l'incompleta realització de les moralitats, queien mercès a un desvetllament absurde de classicisme, que, tendint a imitar belleses passades, incorría en el major dels defectes: el d'una monotonía intrascendent i inconsentible.

Però el poble, àvid, com sempre, de riure a boca plena, i, de passada, sentint-se ja *home fet,* molt més que no s'ho pogués sentir aquell de les bufoneríes, va trobar el seu esplai en certa mena d'art que no precisa ses arrels, perquè existíen en el mateix pantejar de tota una raça poderosament imaginativa.

No trobant textes apropriats a l'esperit

[1]) *El Geni de la Comedia,* cicle històric-teatral.

Fragment del discurs que preludiava la segona part de la segona de les conferencies de que's componía aquest cicle, després de qual discurs va representar-se la farsa d'*Arlequí vividor,* baix patró de les improvitzacions italianes de finals del segle XVI.

aventurer i càustic que'l regía, aquell poble va recórrer a l'improvització, i heusaquí, sens dubte, la font de riqueses que li procurà el present d'aquell art còmic enfocat de cara a totes les tendencies noves.

En palaus i places públiques, les escenes alegòriques i mitològiques, parentes certes de les moralitats, eren amenitzades per altres de grotesques, d'esperit purament carnavalesc, i en la senzillesa d'aital procediment nasqué, o's mostrà, tota la bellesa d'un art sublim i descarat, determinant la forma crítica-social i literaria, venint a cumplir, a l'ombra del teatre, una missió que visqué amagada i com esporuguida durant prop quinze segles seguits.

I aquells llatins que, a l'imitar els grecs, donaven mostres d'ineptituts còmiques, al reproduir-se lentament, a través les centuries d'edificació universal i evolutiva, oferíen al món, amb gentilesa primaveral, els més florits rebrots de la còmica mare.

Fou així com, sota els albors de la *Commedia dell'Arte,* el Renaixement va içar bandera de triomf.

L'insuficiencia d'inventiva còmica que'ls llatins denotaren aprés la caiguda de Grecia trobava en els besnets dels mímics romans una vindicació exuberant i portentosa. Tota

l'historia de l'ingeni i l'astucia llatines sembla condensar-se en la magnífica *masqueratta,* que pren aires d'eternitat, reflectant èn aquelles figures esplendentes l'alt sentit de la vivacitat humana.

Eren precises paraules, assumptes, personatges, indumentaria, situacions; tot va promoure-ho la força popular sota l'ensenya de la *Commedia dell'Arte.* Les seves concepcions no's devíen a determinats assumptes, i compreníen preferentment els d'interès general, afectant a una moralitat colectiva. Se va riure d'èpoques i races al determinar sos trajos baix l'inspiració d'un grotesc individual, que, no obstant, va causar una perfecta entonació en son conjunt. I tot per què? Perquè vivía en l'armonía que viuen les grans coses, sortides per força i poder d'una necessitat llògica, i que s'eleven a element d'orde superior per un seguit de circumstancies que'ls hi porten.

Del mateix modo que aquella Roma militar va absorvir el món en son desvari conqueridor, així mateix els còmics italians del segle XVI absorviren tota la còmica europea.

No llegim historia de la comedia, del país que sia, ont no hi trobem l'influencia clara i decidida d'una companyía de còmics italians que hi romangueren.

L'Espanya els vegé en ses places públi-

ques, i en ella meresqueren els honors imperials en festes palatines. L'Alemanya els aplaudeix, aprofitant l'atenció que a les corts mereixíen, i els roba, durant les representacions, assumptes improvitzats, que després tracta de fer definitius i presentar com a propris. L'Anglaterra recorda encara el nom de l'actor Drousiano, que cap al 1577 conegué, i de qui, amb sa colla, va gaudir-ne els encants de l'impromptus; i la França, no tant sols rebé ses influencies passatgeres, sinó que's va sadollar en elles per llarg espai de temps, marcant època, confonent-s'hi amb la familia arlequiniana del gran Dominique, lluitant amb ella i els seus ingenis i amb ella barrejant interessos d'un art cridat a nacionalitzar-s'hi.

I lo més curiós, lo que'ns mostra aquella gesta més ferma i d'una valua incontestable, lo que, més que res, ens explica la seva potentíssima raó de ser, es que, després de passats quatre segles, viu entre nosaltres amb la mateixa frescor de sos albors, i promet seguir segles enllà sens renegar un sol moment dels principis que tant bellament la promogueren. I es que la raça dels Arlequins es l'eterna raça còmica, es la condensació de tots els temps, l'esperit de totes les èpoques, decorat amb trajos particulars, emancipant-se de tot moment exclusiu que pogués empetitir-la.

L'inconscient constitució d'aquell acoblament d'actors improvitzadors té quelcom de màgic i profètic. Si un mirall enorme fos posat davant l'actual humanitat sencera i per ell passés ses mans el geni de la follía, els homes d'avui s'hi reflexaríen, en els hàbits i aspecte d'aquella familia histriònica bellament promoguda.

Jo he arribat a creure moltes vegades que, si pera la salvació espiritual es cert que'ns ampara un àngel guardià, pera la salvació dels accidents irrisoris de la vida, amb tot l'aspecte de terribles formalitats, portem en nosaltres un Arlequí, amb ses coloraines ramplones i estridentes.

Arlequí era un mal home, però era *un mal bon home,* com ho són la major part dels homes actuals. La seva fantasía, més o menys experta, segons el moment de promoció, s'aparella a meravella amb la de tota mena d'homes que actúen d'astut, sense reputació de tals, en certs actes de la vida llur. Els seus defectes i les seves qualitats; la seva lleugeresa; el descarat ajustament de ses robes; la diversitat de colors que les adornen; tot fa pensar en un àngel guardià de les profanes coses que'ns guia rient cap al triomf de l'astucia i de l'ingeni.

Ell, com els seus parents de més aprop, descendeix dels Maccus i els Manducus, del

vell Pappus, de Buco i de Daos l'eminent; nosaltres, que de cap manera acceptaríem una tal procedencia, ens sentim, no obstant, complascuts amb l'herencia ideal provinenta d'aquells endiastrats congregants de l'improvització, perquè el seu comès fou resolt de manera universal i s'ha sabut ajustar a meravella a la manera de ser accidental de les èpoques que l'han seguit.

Tots els creadors, poetes, músics i pensadors s'han fet seus els individus de la gran familia arlequiniana, perquè aquesta els ha sabut acaparar amablement mercès a l'universalitat del seu màgic comès.

Ells han sigut i segueixen essent el veritable geni de la comedia moderna, perquè en ells tot es comedia, i la comedia no pot viure sense ells.

Ells són la veritable expressió del geni còmic, perquè en l'etern carnaval de ses follíes han sorprès el món i l'han delectat fustigant-lo terriblement.

Ells són, en fi, els mestres del divertiment, perquè han fet del divertiment un meravellós engranatge d' observacions sublimades per una espontaneitat doctora en bellesa utilitaria, i han sapigut encarnar la comedia del món en el mateix món de la comedia.

. . . .

PERSONATGES

EL SENYOR ARLEQUÍ. — Fill de Bergamo. El rey dels trapelles, qui d'un trajo apedaçat ne feu figurí d'última moda, de moda eterna. Germà de Brigelha, el fart, el brètol. Saltador, ballarí, comediant, tot alhora. Trenca i destroça amb espasa de fusta; s'emmascara, fa el gat, perora i canta...

EL SENYOR POLICHINEL·LA. — Napolità presumit i malpensat, egoista, venjatiu, dolent de mena, rastrer i fanfarria.

EL CAPITÀ MATA-MOROS. — No pot donar la mà a ningú en signe de cortesía, perquè fa trencadiça de dits... va constantment a la cerca d'un enemic; els enemics són el seu joc d'escacs...; d'un cop de puny va esclafar un terç de Flandes...; d'una puntada de peu va fer tremolar les piràmides d'Egipte... En els presents instants, enamorat perdut d'Isabel·la.

EL DOCTOR BALOUARDO. — Doctor enllatinat de l'academia *della Crusca*. Sab de tot i en res encerta. Més avar que una garça. Té l'aplom del lletrat i el desacert d'una llevadora...

PANTALON. — L'ilustre. Tantost pare de Colombina com d' Isabel·la, Francisquina i Fiarinetta. Avar o pròdig, viudo o solter, vanitós a tongades. La mateixa mitja edat de les races. Avui per avui, pare de Colombina.

NARCISINO. — L'home jove, prudent, tímid. Poeta menestral, sense més fortuna que la bona fe.

TARTAGLIA. — L'home de mitja edat, gras i grosser, tonto, vanitós i ric, tot alhora.

COLOMBINA. — Com Isabel·la, Diamantina i la mateixa Francisquina, la dançatriu, va a emoció per jorn; vol i dol; es honesta o rufiana, segons d'ont bufa el vent... però en el fons, bona cristiana...

ISABEL·LA. — En els moments actuals, mestressa de Colombina.

AULARIA. — Muller d'Arlequí, vella i uranya, mestressa dels diners, a la qual el gran endiastrat *soporta per llei de bon sentit...*

DECORACIÓ

L'escena representa una sala, ni rica ni pobre.

D'una porta del fons se ve del carrer; d'altra de mà dreta, damunt la qual hi haurà un *ull de bou* en el mur, se va a les habitacions interiors. El retrat d'Aularia, convenientment enquadrat, presideix la cambra. Una taula i cadires.

COMENÇA

A cortina closa, els violins toquen una çaravanda. Un cop finida aquesta, la cortina's desclou i apareix, venint de la porta del carrer, el senyor Arlequí, amb un paper escrit a la mà, l'espasa de fusta a la cintura i la màscara penjada en la mateixa. Sigilosament avança cap als espectadors i els diu:

ARLEQUÍ (*sol*)

Heus aquí una carta de Colombina, en la qual me prega vagi a cercar-la, pera anar plegats i d'amagat a cert ball de disfreces que té lloc aquesta nit... I no tinc diners! Cal afinar l'ingeni, pera ferlos sortir ni que fos de sota terra! Però, oh Arlequí! per què, ans de pensar en la terra i els seus dessotes, no penses en ta muller? Certament que oblides el teu comès d'espós, pera pensar massa amb el d'amant. La muller també mereix cert respecte... i té bossa amagada, la muller. Intentem!

(*Va prop la cambra de sa muller i la crida des de la porta, mentres se posa la careta.*)

Aularia... (*Pausa.*) Aularia... (*Ella no respon.*) Aulariaaaaaaaa!...

(*Donant cops damunt la taula amb l'espasa de fusta.*)

AULARIA (*dintre*)

Els dimonis se t'emportin, herba remaleida (*apareixent enfutismada*), no més serveixes pera donar-me mal temps! Poca-vergonya, brètol!

ARLEQUÍ

Bon dia, amor meu. Si't morissis ara mateix, després de plorar-te una estoneta, tot seguit ne cercaría una altra que se't semblés força... tant i tant me tens cor-pres i m'encisa la dolcesa amb que'm tractes.

AULARIA

Què més voldríes sino que jo'm morís? Roí! Llucifer!

ARLEQUÍ

Oh delicia conjugal! boca missatjera d'Imenea la bella, com me fas l'home més feliç! Segueix, segueix, amor meu!

AULARIA

Calla!

ARLEQUÍ

Dom diners.

AULARIA

I es això lo que vols de mi? Diners pera malgastar-te'ls amb la poca-pena de Colombina?

ARLEQUÍ

Jo res explico a qui tant bellament s'explica.

AULARIA

No'n tinc, de diners.

ARLEQUÍ

Però jo'n vull.

AULARIA

Guanya-n.

ARLEQUÍ

Reflexiona que són el preu dels bons tractes que't faig.

AULARIA

Tu lo que ets un xerraire!

ARLEQUÍ

I me n'alabo.

AULARIA

Un gandul!

ARLEQUÍ

N'han dit defecte, els ganduls, del no fer res, i mancà encara provar qui té raó.

AULARIA

Ah, mal home!

ARLEQUÍ

No es dolent qui, ans de robar, demana! Dom diners, amor meu!

AULARIA

Queda-t amb les ganes.

ARLEQUÍ (*mostrant-li el bastó*)

Amor meu! (*Com qui reflexiona.*) No hem pas de renyir. Dom les claus!

AULARIA

Més aviat te les darà Sant Pere!

(*Se posa a córrer. Ell la persegueix.*)

ARLEQUÍ

Ah, si t'agafo!

(*Després de perseguir-se un moment, ella entra a la cambra dient, mentres ajusta la porta:*)

AULARIA

Espera, espera.

ARLEQUÍ (*cridant*)

Vull diners! Vull diners!

(*Arlequí la tanca i's guarda la clau a la butxaca. Ella, mentrestant li tira un coixí per la finestra de damunt la porta.*)

ARLEQUÍ (*sentint-se'l coixí damunt del cap*)

Ah, remaleida!

(*Ell posa la taula davant la porta, una cadira al damunt i s'hi enfila pera apostrofar-la. Mentrestant arriba el doctor Balouardo.*)

DOCTOR

Amic Arlequí, sortosament us trobo a casa. *Bene, benissimo.*

ARLEQUÍ (*sense baixar*)

Ah, estimat doctor! i en quin moment més trist pera mi...

(*Assegut a la respatllera de la cadira i plorant fingida i escandalosament.*)

DOCTOR

Què us passa? Què *fexit?*

ARLEQUÍ

No ho sabeu pas? La meva muller s'es tornat boja. (*Segueix plorant.*)

DOCTOR

Fins ara? La major part ho són des de la naixença? Ha tardat molt la vostra en revelar-se.

ARLEQUÍ (*mentres baixa*)

Però...

DOCTOR

Això no té cap importancia, amic meu, i tot es qüestió d'hàbit.

ARLEQUÍ

Per la seva follía, bon doctor, perdo en aquests moments un afer que reputació i profit podía dar-me!

DOCTOR

Certament?

ARLEQUÍ

Miserable, ignocent, pobre de mi! L'home que entrega les claus a la muller sens preveure aquests probables atacs de follía en ella, be mereix ser malhaurat com ho soc jo!

DOCTOR

Us manquen diners m'ha semblat entendre.

ARLEQUÍ

Soc víctima d'aquest mancament.

DOCTOR

Mireu com la Providencia es sabia! L'amic Pantalon, qui es, avui com avui, pare de Colombina, se troba molt apurat per un procés casamenter entre sa filla i dos pretendents que la ronden: Tartaglia i Narcisino.

ARLEQUÍ

Tractant-se d'un pobre i un ric, no es dubtosa l'elecció.

DOCTOR

No ho fora... però Colombina té un oncle de qui dèu heretar, *Aurelio del monte Ceni,* i aquest vol que'l triomfador ho sigui més que per l'ingeni, per les riqueses.

ARLEQUÍ

Heusaquí un oncle que mereix ser tia, perquè es prudent i mal-pensat com una dòna!... I aquest ingeni, no's precisa?... Té, l'oncle ric, algun joc, alguna arma predilecta?

DOCTOR

Ah!... Res d'això! Exigeix no més la confecció d'una *Oda* en lloança de la nuvia. Es horacià!

ARLEQUÍ

Té vicis?

DOCTOR

I com cal persona competent pera decidir entre'l fruit d'ambdos poetes, jo havía pensat en vos per tant alta missió acomplir.

ARLEQUÍ

El bon afecte i l'amistat us han trait, senyor! Jo no soc qui pera assolir empresa tan alta, i ont vos us trobeu, dec fer-me enrera sens vacilar. Vos..., un doctor tant savi...

DOCTOR

Certament, però, la massa amistat amb els interessats me fa restar a l'ombra en el present afer.

ARLEQUÍ

La meva ignorancia, d'altra part, m'obliga a romandre sota terra en ell.

DOCTOR

No es pas la modestia lo que més escau entre amics. (*Amb misteri.*) Tant més quan, si accepteu, me consta que us podreu revenjar de vostra enutjosa situació. Tartaglia es ric, i tonto, i fora convenient que guanyés, tota vegada que té dispostes cinquanta pistoles pera recompensar *la sincerissima coincidencia* de criteri amb el bon jutje, que l'ampari. (*Rient amb malicia.*) *Capite, Zanni?*

ARLEQUÍ (*preveient el bon afer i fingint*)

L'or es bo quan bonament se guanya, amic doctor... Jo no sé si valc o no lo que creieu... però lo que jo valc i soc ho regalo, no ho cobro.

DOCTOR

Qui parla de cobrar? Vos podeu vos oposar a un furt que us fassin d'amagat? Del mateix modo no us podeu oposar a una atenció que d'amagat se us prodigui. Aquestes coses no's fan mai a la descoberta.

ARLEQUÍ (*desprès de fer com qui reflexiona*)

Tindría el suficient talent pera acceptar lo que m'oferiu i el trastorn present no'm deixaría el cap en claretat complerta. (*Com qui plora de nou.*) Però, escolteu: Vull que veieu que tinc ganes de servir-vos! Polichinel·la m'apar l'home indicat pera fer lo que us cal. Es savi: com que molt sab, no té casa pera rebre als qui poc saben, i la meva serà seva, si en té menester. (*Fingint plor.*) En tant, jo vetllaré la llantia apagada del cervell de ma infortunada esposa!

DOCTOR

Serà ocasionar-vos gran molestia.

ARLEQUÍ

Va..., no vindrà d'una, bon amic.
(*Donant-li la mà amb fingida emoció.*)

DOCTOR

I el vostre company?

ARLEQUÍ

Segurament el trobareu pel carrer. Es un napolità més xerraire que de costum. Quan veieu qui remolina el garrot i s'esvaeix de certa jepa davantera, es ell. Feu-lo pujar, os ho prec, i disposeu que vinguin aquí els que menester siguen pera la cerimonia.

DOCTOR

Hi vaig corrents. Amic Arlequí, sou l'home més eminent de les terres llatines! (*Retrocedint i amb aire confidencial.*) Polichinel·la deurà acceptar?

ARLEQUÍ

Sens dubte.

DOCTOR (*interessadament*)

I, digueu-me: es generós Polichinel·la?

ARLEQUÍ

Una soltera vella, enamorada d'un solter tendre i grassonet, no ho fora més que ell, a bon segur.

DOCTOR

Me'n vaig, me'n vaig, i tot seguit serem aquí Pantalon, sa filla, els pretendents, Isabel·la, que es, com sabeu, mestressa de la noia, el Capità, qui a Isabel·la no deixa a sol ni a ombra...

ARLEQUÍ

No vindrà de dotze més o menys, l'amic. Ademés, la cambra es ventatjosament menuda.

DOCTOR

A reveure... a reveure... (*Apart.*) Si es de bon tractar el senyor Polichinel·la, molt serà, que jo no'n tregui profit.

(*Se'n va que no sab ont toca de content. Arlequí resta mirant-lo amb manifesta repulsió.*)

ARLEQUÍ (*treient-se la careta*)

Ah... vell avariciós i tonto! Tu vols cobrar també. Cal viure pera apendre. A mi què? Lo cert es que les coses no's disposen pas del tot malament pera alcançar el meu propòsit. Un ximple resolt a dar cinquanta pistoles; un vanitós en porta. (*Per Polichinel·la.*) Una vella repatania tancada en pany i clau... (*Per la seva dòna.*) Magí! magí! sento per dintre teu remoure-s quelcom d'ardit i profitós... Algú s'apropa. (*Anant cap a la porta i guaitant.*) Arlequí. a la brega.

(*Se posa de nou la careta.*)

POLICHINEL·LA (*entrant*)

Un cert subjecte m'ha dit que'm demanaves. Què vols?

ARLEQUÍ

Para compte: no parlis alt i ajuda-m. Té. (*Dant-li una cadira.*) Aquesta cadira allà i aquestes altres fent cara a la taula, que colocarem aquí.

POLICHINEL·LA (*entrant*)

M'has pres per un miserable servent?

ARLEQUÍ

Oh! ingrat! Poc penses tu la dignitat que la meva amistat te reserva. Però abans ajuda-m. Cuita... Despenja el retrat de la meva dòna i por-ta-l...

(*Arlequí s'enfila dalt la taula, a l'indret de la finestra de damunt la porta.*)

POLICHINEL·LA

A fe que mai havía descendit a tant vulgars facecies. (*Fa lo que li ha dit Arlequí.*)

ARLEQUÍ

Tots els començos són costosos, l'amic! Ella que presideixi. (*Apart.*) I de pas evitem un forat perillós.

(*Ha clavat un clau damunt l'obertura, hi penja el retrat i n'hi clava un altre a la part baixa pera millor fixar-lo.*)

POLICHINEL·LA

Però, se pot saber què fas?

ARLEQUÍ

He clavat dos claus.

(*Baixa, mentres des de l'interior sa muller l'impreca.*)

POLICHINEL·LA

Qui crida així?

ARLEQUÍ

La meva dòna, que fa pràctiques guturals per prescripció facultativa. Escolta i no t'espantis. T'he fet jutge d'un cert plet literari. Mai ocasió com aquesta serà tant propicia pera'l lluiment del eu ingeni.

POLICHINEL·LA (*complascut*)

Ah!... No sé, a punt just, lo que vol dir això que'm contes, però...

ARLEQUÍ

Sempre havía cregut que'l primer element no't mancava...

POLICHINEL·LA (*amb aires d'importancia*)

I qui són els delinqüents?

ARLEQUÍ

Tartaglia i Narcisino.

POLICHINEL·LA

Quin motiu els ha dut a la brega?

ARLEQUÍ

L'amor! Per la mellor oda un d'ells alcançarà la mà de Colombina.

POLICHINEL·LA

I què es una oda?

ARLEQUÍ

Per Deu, l'amic; això són mots. Lo que precisa es que pronunciis sentencia, i tant millor pera tu si l'atzar, sens mai deixar de vista la rectitut, te fa ser generós amb el contrincant que millor pugui recompensar el seu bon zel per ell. Car es cosa

de molt temps sapiguda que entre dos homes sempre n'hi sol haver un de més acabalat que l'altre.

POLICHINEL·LA

A veure, a veure: no sé per què'm sembla que'l meu comès pren colors diversos. Reconeixes en mi qualitats de saviesa.

ARLEQUÍ

Complertes.

POLICHINEL·LA

I ara'm parles de certes recompenses.

ARLEQUÍ

Són coses tant oposades?

POLICHINEL·LA

Qui dels dos es el ric?

ARLEQUÍ

Tartaglia, me sembla.

POLICHINEL·LA

Sempre m'ha fet cara d'inteligent aquell brau home.

ARLEQUÍ

Es un bergant, però tant se val.

POLICHINEL'LA

No diguis bergant perquè no m'apar mot literari!

ARLEQUÍ

T'oferirà diners!

POLICHINEL'LA

Pse!

ARLEQUÍ

Ho sé del cert. Però guarda-t d'allargar la mà. No hi ha positura menys escaienta. Fes... com qui no'ls vol. La seva discreció trobarà manera d'endreçar-te'ls a ran de butxaca. Lluiras, cobraras, què vols més?

POLICHINEL'LA

Certament que'm plau això que'm contes. Fer lo que no soc té'l seu encant. El sò d'aquests piquerols, l'elegancia dels colors que vesteixo, la gepa esmenada pels meus moviments, el bastó suplint les paraules que no se m'ocorren... Soc savi! Crec del cert que soc savi!

ARLEQUÍ

Completament savi!

POLICHINEL'LA
(*se passeja dant-se importancia*)

I jo que no'n sabía res!... Però, perqué menyspreues tu un afer com aquest?

ARLEQUÍ

El sabater m'espera pera l'emprova d'un parell de pell d'ante, i ja sabs que no soc home pera ferme esperar. Llueix tu i cobra tu, l'amic!

POLICHINEL·LA

En aquest cas, després...

ARLEQUÍ

Ah, no, no vull res. Tot lo més me deixaras veure els diners pera assegurar-te de que l'or es de bona llei, i quan hagin passat per les meves mans... podras fer d'ells lo que millor te plagui. La taula aquí, vina. (*Coloquen la taula a l'indret de la porta de la cambra i perfilada amb l'espectador.*) Convé tapar-la. (*Porta un cobre-taula que's fa donar per Polichinel·la, qui'l pren de damunt una cadira.*) Sempre fan de bon tapar quatre potes.

POLICHINEL·LA

Per què dius potes? Fa un quant temps que't trobo vulgar. Jo se be que hi deuen haver llibres que condemnen aquesta mena de paraules; més ben dit, hi ha llibres que les condemnen, i caldría que t'esmenessis en favor teu i dels teus amics ilustres.

ARLEQUÍ

Estic contentíssim a l'adonar-me de que ets lo que preveia.

POLICHINEL'LA

Que no he llegit res?... Què vol dir això?... Tampoc el toro sab de lletra, i quan dona una caboçada té raó que li sobra.

ARLEQUÍ

Magnífic, amic meu!

POLICHINEL'LA

Ah!... Tu no havíes mai reparat en mi!...

ARLEQUÍ

Però't pressentía. I, digues...

POLICHINEL'LA

Què?

ARLEQUÍ

No't sembla que s'avindríen meravellosament al teu comès, l'arreplec d'uns quants mots apropriats al jutjament de que't fas jutje?

POLICHINEL'LA

Cal això que parles?

ARLEQUÍ

Sempre es de bon efecte! El talent, sabs, tu?... pera revelar-se als ulls dels ignorants, necessita l'ajuda d'un cert artifici. Creus que'l doctor es més o menys doctor per la toga que vesteix?... Però li cal la toga, al doctor.

POLICHINEL·LA

Veus? Es aquesta una dificultat ben molesta. Jo sé be que sabía mots intrincats, i de moment no me'n recordo.

ARLEQUÍ

Perquè vull que llueixis, bon amic, la meva ignorancia poso al teu servei. Faré com qui se'n va, entraré d'amagat, i axís com molts savis tenen la llibrería darrera l'esquena, tu... la tindras sota la taula.

(*Donant-li a entendre que s'hi amagarà pera dictar-li lo que dèu dir.*)

POLICHINEL·LA

A condició que no's descobreixi ho accepto, perquè m'interessa no fer-te disfavor.

ARLEQUÍ

Ja sabs que per la teva prosperitat soc capaç de sacrificar un parell de sabates d'ante.

(*Saludant-lo infladament. Polichinel·la's troba cada cop més savi.*)

POLICHINEL·LA

Sento passes.

ARLEQUÍ

Algú arriba.

NARCISINO
(*apareixent tímidament i saludant*)

Soc jo, senyors.

ARLEQUÍ

Ah... estimat Narcisino! Entreu, entreu. Aquesta es casa vostra, i heusaquí el senyor Polichinel·la, qui, amb són talent, té de fallar la vostra inspiració.

NARCISINO

Com! Vos?

POLICHINEL·LA

Vos sorprèn, gentil?

NARCISINO

Qui ho havía de dir! Passen coses ben extranyes en aquest món!

TARTAGLIA (*apareixent suat i fadigat*)

Bon dia, bon dia.

ARLEQUÍ

Passeu, senyor.
(*Polichinel·la el saluda rumbosament.*)

TARTAGLIA

Estic cansat! Més d'una hora que corro per trobar aquesta casa... Mil escuts hauría donat per una cadira portant! Al diable la cadira i els por-

tadors; ni una per remei! Que amb diners no's puga trobar lo que un hom necessita!

(*Saluda amb menyspreu a Narcisino. Polichinel·la i Arlequí's disputen una cadira pera oferir-la a Tartaglia.*)

NARCISINO (*arreconat*)

De segur que serà més poeta que jo.

TARTAGLIA (*un cop assegut*)

I be, senyor Arlequí...

ARLEQUÍ (*indicant-li a Polichinel·la*)

El senyor, el senyor...

TARTAGLIA (*aixecant-se*)

Sou vos qui sereu el nostre jutge?

POLICHINEL·LA

Per la gracia del meu talent. Soc jo.

TARTAGLIA (*mirant-lo amb intenció*)

Me n'alegro!

(*Arriba Pantalon dant la mà a sa filla Colombina. El Capità darrera, donant-la a Isabel·la. El Doctor amb ells.*)

DOCTOR

La casa siga beneida!

PANTALON

Senyor Arlequí: el meu profon agraiment als vostres peus.

ARLEQUÍ

Oh!... no val la pena!

(*Colombina fa un petit salut, amb fingiment de timidesa.*)

ISABEL·LA

Senyors... jo també m'he permès ser de la cobla!... L'interès que per Colombina sento m'ho ha aconsellat axís.

ARLEQUÍ

Sab la senyora que l'humilitat de ma casa es sencera pera ella.

CAPITÀ

I no hi fora de més recordar que dama acompanyada de cavaller armat qui branda l'acer com vent remolinador de fulles i arbredes, té entrada ont el cavaller la porta li obre amb un esbufec terrible i agressiu del seu nas.

(*Fa un esbufec.*)

ARLEQUÍ (*estornudant*)

Senyor, senyor! Soc molt propens als refredaments, i us prego que'ns reveleu vostre valor de manera més confortable.

CAPITÀ (*amb la mà a l'espasa*)

Llamp jupitenià! Es una burla això?

ARLEQUÍ

M'atreviría...

ISABEL'LA

Capità! (*Suplicant-li prudencia.*)

COLOMBINA

Senyors, no crideu, que tota tremolo. (*Sempre fingint ignocencia i timidesa.*)

POLICHINEL'LA (*escamat, darrera la taula*)

Dec observar al senyor Mata-moros...

CAPITÀ

Mato lo que vull.

POLICHINEL'LA

...que no es, aquesta, sala d'armes, i sí lloc de sapientíssims consells.

CAPITÀ (*esguardant amb exagerada tendresa a Isabel'la*)

Dèu gracies als ulls suplicants d'aquesta dama, que saben evitar una carnicería! Altrament, de les vostres pells n'hauría fet un llibre de pergamins pera registre de mes proeses, que tinc en borrador. (*Tots semblen tranquilitzar-se.*)

ARLEQUÍ

I ja que'l sol s'es mostrat entre'ls nuvols, senyors..., aquesta es casa vostra, repetesc... Sab el Doctor com se'm fa de tot punt impossible acompanyar-vos, i també com el senyor Polichinel·la, amb sa saviesa, us treurà d'afers.

DOCTOR

Mercès us siguen dades, senyor.

TARTAGLIA
(*apart a Polichinel·la, dant-li diners*)

Això es pera vos.

POLICHINEL·LA

I què es això?

TARTAGLIA

Or!

POLICHINEL·LA

Per qui m'heu pres? Si la coincidencia avé els nostres criteris, mai amb or...

TARTAGLIA

Es precisament pera festejar la coincidencia que us l'ofereixen.

ARLEQUÍ
(*apart a Colombina, mentres Narcisino resta sol*

i tots els altres sostenen animada conversa cap al fons)

Tot va be! Tinc la teva carta... Deixa-m fer.

COLOMBINA

Anirem al ball?

ARLEQUÍ

Ja ballem ara.

COOLMBINA

Però...

ARLEQUÍ

Sí, anirem al ball.
(*Fent una reverencia extremadament respectuosa.*)
Senyors!... (*Se'n va.*)

TARTAGLIA

Fareu lo que volgueu. Jo els deixo aquí embolicats... Són vostres.
(*Colocant els diners damunt la taula embolicats amb un mocador. Polichinel·la toca la campaneta; tots callen.*)

POLICHINEL·LA

Preneu plaça, senyors.
(*Tartaglia i Narcisino, tenint a Colombina al mitg, s'asseuen a primer terme. Darrera*

d'ells, del fons cap a primer terme, Pantalon, el Doctor, Isabel·la i el Capità. De cop se sent un gat. S'assusten tots, les dònes xisclen. Es Arlequí, qui, d'amagat i aprofitant l'esverament de la concurrencia passa de quatre grapes i's coloca sota la taula. El Capità, més esverat que'ls altres, s'ha enfilat dalt d'una cadira.)

No es res, senyors: un gat no més.

CAPITÀ

Maleit gat!... Ont ets?... De la teva pell ne vull fer una escarapel·la pera'l meu amor!

(*Mentres se treu l'espasa. Polichinel·la toca de nou la campana.*)

CAPITÀ

(*encara a dalt de la cadira*)

Si per mi parles, campana atrevida, sàpigues que ni tu, ni les de Sant Marc, ni les del judici final sou qui pera interrompre el meu discurs. (*D'un bot salta de la cadira.*)

ISABEL·LA

Capità! (*De genolls, suplicant-li calma.*)

CAPITÀ

Dona mercès a la veu del meu amor, campana insolenta, que més que tu la té suau i seductora... (*Ja calmats de nou, s'asseuen. Pausa.*)

POLICHINEL·LA

Dames i cavallers: havent-se decretat que avui aquí dèu Amor triomfar pel favor d'una oda, i havent els meus mèrits i talents merescut la confiança del jutjament, declaro que l'acte comença, i que té la paraula el senyor Narcisino, i amb ella l'atenció de tots. (*Pausa.*)

NARCISINO

(*S'aixeca tímidament, se treu un paper de la butxaca i llegeix, dient:*)

A Colombina.

POLICHINEL·LA

Oda?

NARCISINO

Oda!

POLICHINEL·LA

Suposo que haureu ben esmolat la ploma d'oca!

NARCISINO

Escric amb estilet, senyor.

TARTAGLIA

I amb les mans.

NARCISINO

Ho feu vos amb els cólzers?

POLICHINEL·LA (*dictat per Arlequí*)

No manca savi qui assegura que l'home que no més fa les coses amb les mans está mancat de lo millor.

NARCISINO (*tímidament*)

De peus?

TARTAGLIA

Jo hauría dit de potes.

(*El Capità riu estrepitosament. Rebombori i toc de campana. El Capità, amb la mà a l'acer.*)

CAPITÀ

No toqueu més aquesta campana, mi senyor, que fa pujar el furor als meus bigotis.

ISABEL·LA (*suplicant*)

Capità!

COLOMBINA

Senyor, senyor..., que tota tremolo!

POLICHINEL·LA (*a Narcisino*)

Continueu. (*Als altres.*) Quietut!

NARCISINO (*llegint*)

Des que so nat, bellesa mai he vista
que en vostres ulls la comparança trobi,

ni flor conec quines olors s'assemblin
a les olors que us volten.
Si de menut la mare m'extasiava
davant l'imatge de la Santa Verge,
jo, de més gran, mon èxtasi canvío
davant vostra bellesa.
I reso baix, baixet, tot fent mals versos,
nascuts d'un fons d'amor que'ls aventatja,
i la vergonya fa tornar vermelles
mes esblaimades galtes.
Vos sou per mi com l'àngel de la guarda;
com l'arbre de l'amor quina ombra cerca
mon solitari cor, que sent fadiga
i excels repòs enveja.
Vos sou l'augusta dama llegendaria;
la donzella que viu de gracies plena;
la capsa de cristall i pedres fines
ont brilla la puresa.

(*Pausa. Tots callen. Polichinel·la sembla poc convençut; els altres l'interroguen amb la mirada. Ell els fa senyal de quietut, i d'un signe invita a Tartaglia que llegeixi. Aquest s'aixeca, i després de molt inflada preparació i embaraç manifest, llegeix, dient:*)

TARTAGLIA

A Colombina.

NARCISINO

Oda?

TARTAGLIA

Oda.

Quan surt el sol, vatúa el món,
ja penso en tu,
i tant si'm creus com no, vatúa el món,
tinc por d'haver rebut.
Noia, m'agrades molt,
però molt.
Tot jo soc salivera quan te veig.
T'estimo tant, que davant teu
me roda el cap i tinc mareig.
Però si't cases amb mi
no't té de mancar pa, vianda i vi.

(*Pausa. Polichinel·la fa com qui medita, perquè Arlequí no li dicta res, mort de riure que està sota la taula. Tots se mostren impacients per conèixer el parer de Polichinel·la. L'obra de Tartaglia ha produit general admiració.*)

DOCTOR

I be, senyor Polichinel·la?

POLICHINEL·LA (*fent-los callar*)

Psit!

PANTALON

Creieu vos...?

POLICHINEL·LA

Psit!... quietut! Deixeu-me reflexionar lleugerament.

DOCTOR I PANTALON

Quan tant tarda serà bo lo que digui.

POLICHINEL·LA (*dictat per Arlequí*)

No's pot negar el mèrit d'ambdugues composicions líriques, però cal distingir lo distingible entre elles.

Pertany la primera a les que s'anomenen *dicolos tetrasofos,* en les quals els tres primers versos són sàfics, el primer i el quart *troqueos,* el quint i el segon *espondeos,* etc., etc...

La segona pertany a les composicions genials, per quant se desenrotlla en plena llibertat de metre. Sí, genial... El senyor Tartaglia s'es declarat geni en un moment inesperat...

(*No entén be a Arlequí i se'l veu confós.*)

...La sofocació no'm permet seguir amb totes les forces del meu entusiasme.

DOCTOR

Molt be, molt be!

(*A Narcisino se'l veu contrariat. Tartaglia sembla un gall farcit. Polichinel·la s'ajup pera fer, dissimuladament, una consulta a Arlequí.*)

PANTALON

Us ha caigut quelcom, senyor?

POLICHINEL·LA

Una paraula que acabo de recullir, ilustre Pantalon. Segueixo.

CAPITÀ

I sigueu breu, llamps i trons i pedregada seca! Jo estic avesat a l'eloqüencia dels arcabuços, i tota eloqüencia parlada m'apar discreteig de dòna.

ISABEL·LA

Mercès per la flor, senyor capità!

CAPITÀ

Vos no sou dòna. Vos sou, pera mi, la deesa Minerva en habits ciutadans.

(*Campanada de Polichinel·la. Capità's treu l'acer i s'apropa a la taula senyalant amb ell la campana.*)

ISABEL·LA

Capità, pel cel, no taqueu de sang tant senyalat moment! (*De genolls als seus peus.*)

(*Tots s'aixequen i esperen amb manifest esfereiment lo que pugui passar. A grans gambades el Capità avança per entre'l grupo, i arribant davant la taula «mata la campana». Un somort crit d'esglai repercuteix per*

la cambra. El capità resta satisfet de sa proesa. Arlequí riu sota la taula. Polichinel·la, amb gran tranquilitat, passa davant la mateixa, cull la campana, s'apropa al Capità, i frec a frec del seu nas li fa un repic llarguissim, com desafiant-lo.)

COLOMBINA

Tota tremolo!

CAPITÀ

(*veient-se atrapat, esclata a riure forçadament*)

Oh, senyor! m'heu fet gracia, com hi ha Deu!... Toqueu-la: sou dels meus.

(*Encaixen. Tots tornen a son lloc, de nou tranquilitzats.*)

PANTALON

Però, senyor Polichinel·la, la millor de les odes... quina es?

COLOMBINA

Per Deu, senyor, no allargueu més aquest moment d'angoixa. Penseu que soc donzella temerosa, i que per primera volta a la vida'm trobo en trànsit tal. No abuseu, doncs, de la meva timidesa, i ja que'l cel vol que un d'aquestos dos homes sigui el meu, amb tot i que tímidament declaro que cap dels dos m'agrada per ser-ho, sapiguem d'un cop a quin m'haig d'avesar a estimar.

PANTALON

La pobre filla meva, com veieu, es un àngel de puresa.

POLICHINEL·LA (*de nou dictat per Arlequí*)

Declaro, doncs: (*Interès en el grupo.*) que tota vegada que'l cas ho es de matrimoni, se té de fer una marcadíssima distinció entre les qualitats poètiques de l'obra del senyor Narcisino i les de pur orde pràctic-genial que la del senyor Tartaglia revela.

(*Tartaglia s'apropa a la taula amb la cadira.*)

NARCISINO (*intrigat*)

Com diu?

PANTALON

Feu el favor de respectar la paraula crítica del senyor.

NARCISINO

Es que no he comprès be.

TARTAGLIA

No teniu orelles?

NARCISINO

Certament que tant grosses com les vostres, no.

CAPITÀ

Senyor Tartaglia, la meva espasa es vostra, si la voleu.

TARTAGLIA

Té pam i mitg de massa per lo que estic avesat. (*Narcisino fa un geste de menyspreu.*)

COLOMBINA

Senyors!... senyors!... tot per culpa meva! Oh!... tota tremolo!... Abuseu, senyors, de la meva timidesa.

POLICHINEL·LA (*tocant la campana*)

Capità!
(*El Capità riu forçadament, com si li hagués fet gracia.*)
Repeteixo i dic...

ARLEQUÍ
(*apart i encara sota la taula, mentres amb les respectives cadires, Pantalon i Doctor s'apropen de Polichinel·la*)

Cal anar depressa a la fi. La cosa està al punt de bullida que'm cal. (*Dicta de nou.*)

POLICHINEL·LA

L'obra del senyor Tartaglia, si no es perfecta avui, té elements pera ser-ho el dia de demà, i essent el matrimoni obra del demà, cal tenir en compte els elements futurs en tal litigi.

NARCISINO

Això es insoportable. (*Indignat i alçant-se.*

TARTAGLIA

Insolent!

NARCISINO

Ric!

TARTAGLIA

Pobre!

CAPITÀ

Calma, senyors!... Oh! El riu sortirà de mare!

ISABEL

Capità, us mano que calleu!

DOCTOR

En qüestions de familia no us hi fiqueu, vos!

CAPITÀ

Me fico ont vull, ont el meu valor se reclama!

COLOMBINA (*plorant*)

Pobre de mi!

PANTALON

Pobre filla meva, tota bondat, tota timidesa!

NARCISINO

No crec res de lo que dieu.

POLICHINEL·LA

Oh vil envilit, poeta pobre! Calla si no vols que't maleeixi. (*Sempre dictat per Arlequí.*)

NARCISINO

Les vostres malediccions són vuides com el cap que us aguanta.

POLICHINEL·LA

Tu ho has volgut? Siga!... Maledicció damunt teu caiga!

(*Colombina's desmaia. Cap a l'interior se senten crits d'Aularia, qui, atiada pel gran rebombori, no pot aguantar més el seu exasperament.*)

PANTALON

Què haveu fet?

DOCTOR

Senyor Polichinel·la, per Deu!

TARTAGLIA (*s'aixeca triomfalment*)

Soc tot un poeta!

NARCISINO

Ase!

POLICHINEL·LA

...I damunt del vici de la bellesa caiguin també malediccions terribles.

(*Això ho diu Polichinel·la sense dar-se compte de per què Arlequí l'hi fa dir.*)

ARLEQUÍ (*pera sí*)

Ara va be!

Aularia dona cops de puny a la porta. Colombina torna en sí. Esverament del grupo al sentir els crits d'Aularia, no comprenent d'ont provenen.)

POLICHINEL·LA

...I damunt les dònes avaricioses, lletges i velles tancades amb pany i clau.

(*Segueix dient-ho no comprenent per què, i sens deixar d'amagar certa escama al dir-ho. Aularia s'ha enfilat, i amb el cap esbotza el seu retrat pel mateix indret ont el cap s'hi representa, tot cridant:*)

AULARIA

Poques-vergonyes!... pillos!... lladres!...

(*Aqui la desfeta es terrible. Tots criden, cauen per terra, fugen, Polichinel·la el primer, passant per damunt la taula. El Capità no sab ont amagar-se i va per fer-ho cap a sota la mateixa taula, quan Arlequí se li mostra, fent-li una ganyota i plantant-li cara. El Capità fuig horroritzat. La taula's tomba i els diners van per terra. Arlequí queda sol, rient, assegut amb les cames creuades. Aularia ha desaparegut. Pausa.*)

ARLEQUÍ

Finalment... els he ben guanyats... Victoria!... (*Va recullint els diners.*) Preparar, meditar a l'encoberta, promoure la revolta sense dar la cara... No's té de fer altrament pera ocupar un alt lloc d'estat!... Si el món es axís, per què voler-lo d'altra manera?

(*Quan ja té els diners a la mà i en actitut meditativa.*)

Tornarà Polichinel·la?... Es clar. Deixem-li aquest..., els altres, s'han perdut!... (*Llença una moneda per terra.*) Es aquí... Fem el mort.

(*Fa el mort, com desmaiat en una cadira.*)

POLICHINEL·LA

(*Entra i cerca per terra, amb gran compte de no ser vist.*)

Ont deuen parar?... Qui ho sab, ont paren!... Un!...

(*Adonant-se de la moneda que ha llençat Arlequí i recullint-la.*)

ARLEQUÍ (*pera sí*)

I para de comptar.

POLICHINEL·LA

Ont deuen ser els altres?... Ont deuen ser?...

(*Se'n va tot cercant-los. Després, Arlequí compta els diners.*

AULARIA
(*de dins estant, commoguda per la melodiosa sonada dels diners*)

Marit meu!...

ARLEQUÍ

Muller meva!... (*Escarnint-li el ploriqueig.*)

AULARIA

Me perdones?

ARLEQUÍ

Sí!

AULARIA

Obre-m!

ARLEQUÍ

He perdut la clau i fins demà no penso trobar-la.

AULARIA (*plorant*)

Que desgraciada soc!

ARLEQUÍ

Tots dos som molt desgraciats!

COLOMBINA

Vens? (*Treient el cap per la part del fons.*)

ARLEQUÍ

Sí! La victoria es nostra!

(*Agafats per la cintura, se'n van esbojarrats. Quan ja han desaparegut, reapareixen amb Polichinel·la. Avancen els tres cap als espectadors. Arlequí, diu:*)

I ara, respectable públic, no'ns prenguis pas per altri, tot ha sigut comedia, fingiment. Som gent honesta; vivim de lo que fem, i ensenyem el bé a través les diablures de l'ofici. No't fiis mai de cortesíes fòra de mida; de vanitosos tontos ni d'encobertes verges. Aquesta es la lliçó d'avui. La farsa s'ha acabat. Mercès i fins a una altra.

(*Els violins reprenen la çarabanda mentres, amablement, els tres personatges fan reverencia a l'auditori. La cortina's clou.*)

1905 — 1912

CERTAMENT que la mellor manera de donar idea justa de l'ambient ont vivíen, i els trajos que vestíen els personatges de les farses de fira, hauría estat acompanyant el text de nostre ARLEQUÍ VIVIDOR d'una colecció de reproduccions d'estampes i gravats de l'època, però això hauría complicat i retardat la publicació del llibre, quan, per circumstancies especials, l'editor tenía pressa. (Sempre són respectables les conveniencies de l'editor, sobre tot quan aquest es un amic abnegat que ni tant sols té el mal gust de pagar a tant per pàgina.)

De totes maneres, sàpigues tu, qui siguis que'm llegeixis, que no puc prescindir de dir quelcom d'aquell ambient i d'aquells actors, per creure-m en dever de facilitar les tasques dels que, per atzar, se fessin intèrpretes del *vividor bergamès* i de la seva intrèpida comparsa.

No es possible recordar aquells actors, romeus d'un art espontani, que en els firals trobaven el gran palau descobert ont la seva inspiració meravellava l'auditori transeunt, sens recordar així mateix l'ambient ple de frivolitats i seductores visions, ràpides i lleugeres, com bells encants de fira.

Evoquem les fires italianes dels segles XVI i XVII en quines parades les veles no eren prou pera contenir la calda del sol aurífic que feu de l'Italia el

gresol del món artista, i en elles veurem aparèixer triomfalment la colla *dei Gelosi,* al cap de la qual figuraven els predilectes Scala i Andreini, cridats a escampar per Europa les influencies de les farses italianes; recordem l'altra colla, de l'eminent Silvio Fiorillo, introductor del «Polichinel·la» en les improvitzacions napolitanes; reverenciem en l'actor Pascuali la figura de «Pantalon»; el famós «Mata-moros», inspirat en la raça espanyola, en la del celebrat Bianchi, de la colla *dei Fideli;* el «Doctor», en la de Ludovico de Bologna; a «Scaramouche», en la de Fiorilli; al gran Simone en l'encarnació de l'heroic «Arlequí», qual personatge, més endavant, devía ser preferencia absorvent i seductora dels parisencs en l'inspiració del culte Dominique, tant estimat de Lluís XIV; aclamem l'hermosa Andreini i l'elegant Gherardi; fem que en nostra pensa revisqui aquella riallera invasió que'ls còmics italians portaren a cap en terres franceses, a l'introduir-s'hi per segona volta, cridats per Enric III, atraient en l'Hôtel Bourbon tot el París, qui, al dir de l'historiador, deixava abandonats sos predicadors predilectes per acudir a les representacions ont Francesquina i Marinetta lluien sos ingenis i sa bellesa; recordem les mil i una vicissituts que, en la competencia amb els actors francesos, passaren els italians, essent expulsats de les sales d'espectacles, pera caure novament de cap a la fira, i ser allà perseguits baix tota mena de pretextes, triomfant sempre de sos perseguidors amb la rialla als llavis, i heusaquí per ont arribarem a trobar-nos en possessió del medi que pot ajudar a comprendre aquella mena d'art i aquella mena d'artistes, apòstols de les realitats més crues en ales de la més enlairada fantasía.

Oh, les fires, les fires de París, del París emperrucat

primer amb riços fins a les espatlles, més endavant amb la blancor de la seda abuclada arran dels polsos; el París rufià, enguantat i perfumat, que en un recó de la Sorbonne nodría el més gran entusiasta de la *Commedia dell'Arte* en l'esperit del jove advocat Poquelin, qui, amb el nom de Molière, més endavant devía professar en la religió dels *planipes* eloqüents i endiastrats, pera gloria de sa Mare, la França de les malicies elegants.

Fou París, sens dubte, el marc més apropriat als esclats dels improvitzadors italians quan, arribat l'estiu, el poble cercava el divertiment en les enlluernadores seduccions de la fira.

A la de Saint-Laurent, a la de Saint-Germain, tothom hi acudía, desitjós d'esbarjo i de meravelles. La primera's trobava emplaçada entre'ls faubourgs Saint-Denis i Saint-Martin, prop del parc Saint-Lazare. Petits oficis, fenomens, habilitats de totes menes atreien seguidament la multitut esbogerrada. La vaca de dos caps, les figures de cera d'en Benoist, els titelles d'en Bertrand, la Baon, amb sa arriscada dança de les espases...

Ja la nit arribada, quan les rengleres de parades s'il·luminaven amb sos ostentosos fanals, a la mercè de l'oli i del ble, acudíen a la fira els grans senyors, escabullint-se de les cohibicions cortisanes, disfreçats de menestral, dant el braç a les dames aristocràtiques, que, en companyía d'ells i com ells disfreçades, perseguíen afollades els perills de l'alegría i la disfreça, entre'ls brugits de xarangues, campanes i tota mena de reclams aixordadors.

En aquell ambient, els eminents italians lluiren els seus ingenis i foren mestres de la còmica nacional francesa. Arlequí al cap, presidía habitualment totes

les farses, per encarnar l'intenció de totes elles, i en els draps anunciadors de les mateixes s'hi veien els títols de *Arlequí procurador, Arlequí Rei del Sol, Arlequí marxant de pedres fines,* sempre Arlequí promovía el conflicte, sempre Arlequí triomfava de tota arriscada empresa.

Es allà ont l'hauríem vist amb son trajo, que de pedaços va passar a ser mosaic de coloraines simètriques; ont hauríem admirat «Polichinel·la» amb son hàbit rosa i blau, sa gorra plana, sa capeta curta i la gepa descomunal; ont «Pantalon» ens hauría mostrat son llarg gaban negre damunt l'ajustat trajo vermell; el «Doctor» ens hauría imposat respecte amb ses robes negres i austeres; el «Capità», enlluernant amb les coloraines rogenques de son cenyit chamberg, ostentant l'alt berret verd amb plomes de gall-d'Indi i l'espasa de cana i mitja, espant de les minyones i els infants; a «Narcisino», el camperol, igualment l'hauríem vist, modestament habillat de «noi de fòra amb roba de les festes»; al burgès «Tartaglia», amb tot el mal gust de l'enriquit per sa bestiesa; «Colombine», de saubrette de la cort del Rei Sol; «Isabel·la», de dama a la Médicis; «Aularia», de paisana a la Tenniers, extranya confusió de perfecta armonía, cantada en l' esclatant paleta de Wateau, exuberant oscilació de linies demostrada pels gravadors de l'estol de Callot, apoteosi de vivacitat que fou pedestal de tota una llegenda còmica inextingible, encarnació completa d'un barroquisme lliberador, que tant be s'expressa en els versos que l'Arlequí recitava en certa farsa, per fer l'elogi d'un difunt amic seu:

Il aima le bon vin
et chanta la vertu.

OBRES DE L'AUTOR

Nocturn, andante morat. (Agotada.)
Llibre d'hores. (Agotada.)
Silenci, drama de món en 2 actes.
L'emigrant, drama de món en 3 actes.
Blancaflor, cant popular armonitzat pera l'escena.
Els tres tambors, cant popular armonitzat pera l'escena.
La presó de Lleida, cant popular armonitzat pera l'escena.
La matinada, visió musical.
Misteri de dolor, drama de món en 3 actes (2.ª edició).
Els pobres menestrals, comedia en 3 actes.
La fi de Tomas Reynald, drama de món en 3 actes.
La pobre Berta, tragedia en 3 actes.
Donzell qui cerca muller, follía amorosa en 3 actes.
En Jordi Flama, teatre d'infants, 1 acte.

EN PREPARACIÓ

Marcolf, tragedia en 1 acte.
La mar brama, tragedia en 1 acte.
Don Joan, poema escènic en 3 actes.
Les 33 conferencies donades sobre Teatre Català.